

CHET TILINI O'QITISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI VA MADANIYATLARARO MULOQOT MASALALARI

Dushayeva Umida Yusufvna

O'zbekiston davlat jajon tllari universiteti, Ispan tili

amaliy fanlar kafedrası

f.f.f.d (PhD) dotsent.vb

Dushanova Moxinur Shuxrat qizi

Ispan tili amaliy fanlar

kafedrası FISP 2304-guruh talabasi

Annotatsiya: Zamonaviy dunyoda chet tilini o'rganish nafaqat lingvistik bilim olish, balki madaniyatlararo muloqot qobiliyatini rivojlantirishning ham muhim vositasi hisoblanadi. Globalizatsiya jarayonlari tl o'rganish usullarining yangilanishi va o'qiish yondashuvlarining takomillashishini taqozo etmoqda. Ushbu maqolada chet tilini samarali o'rgatishning bir necha zamonaviy usullari, til va uni o'rganishda foydalaniladigan ta'lim texnologiyalari hamda madaniyatlararo muloqot masalalari yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: kommunikativ yondashuv, lingvokulturologik, interaktiv, teskari o'qitish, moslashuvchan ta'lim, vazifa asosida yondashuv, differentsiyalashgan

Abstract: In the modern world, learning a foreign language is an important tool not only for acquiring linguistic knowledge, but also for developing intercultural communication skills. Globalization processes require the updating of learning methods and the improvement of reading approaches. In this article, several modern methods of effective foreign language teaching, language and educational technologies used in learning it, and issues of intercultural communication will be highlighted.

Key words: communicative approach, linguistic, interactive, flipped learning, adaptive learning, task-based language teaching (TBLT), differentiation

Chet tillarini o'rganish va o'rgatish barcha rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar qatori Vatanimiz-O'zbekistonda ham zamon talabiga aylandi. Chet tillarini o'rganish uchun bugun yoshlarga, qolaversa, barcha yurtdoshlarimizga yaratib berilayotgan shart-sharoitlar o'zining ijobiy natijasini isbotlab bormoqda, desak adashmagan bo'lamiz. Yurtimizda amalga oshirilayotgan islohotlar qatorida bugun chet tillariga e'tibor kuchaymoqda. Nafaqat chet tillari misolida, balki ilm dunyosining barcha sohalarida jiddiy o'zgarishlar, har jabhada yangilanishlar amalga oshirilmoqda. Mamlakatimizda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlar tufayli navqiron avlodning zamonaviy bilim olishi, komil inson bo'lib voyaga yetishi uchun beqiyos imkoniyat va shart-sharoitlar yaratilgan. Bugungi zamon sharoitida, yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda o'qitishning hozirgi zamon tizimlari va zamonaviy pedagogik texnologiyalari asosida amalga oshirilishi maqsadga muvofiqdir. Ilgor va zamonaviy pedagogik texnologiyalar maqsadga erishishda kafolatli vosita sifatida xizmat qiladi va o'z ijobiy natijasini ko'rsatadi.

Texnologik vositalardan foydalanish chet tilini o'anishning har bir aspect (o'qish, yozish, tinglab tushunish va gapirish)ida qo'l keladi. Masalan, tinglab tushunish uchun, albatta kompyuter, player, CD diskarsiz bu jarayonni amalga oshirish mumkin emas. Tinglab tushunish til o'rganishning eng muhim qismlaridan biridir. Bunda o'quvchi bir paytning o'zida so'zlovchining talaffuzi, Grammatik qoidalarga rioya qilganligi, so'z boyligi va uning ma'nolariga e'tibor berishi talab qilinadi. Ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan foydalanishda o'quvchilar ham axborot — kommunikatsion texnologiyalarni yaxshi bilish va ulardan foydalana olishi muhim omil hisoblanadi. Chet tilini zamonaviy texnologiyalardan foydalanib o'rgatish va o'rganish eng samador usullardan biridir. Bu jarayonda, jumladan - kompyuter, planshetlardan foydalanganda o'quvchi chet tilidagi videoroliklarni, namoyishlarni, dialoglarni kino yoki multfilmlarni ham ko'rishi ham eshitishi mumkin. Chet tilidagi radio eshittirishlar va televideniyadagi dasturlarni eshitish va tomosha qilish mumkin. Bu texnik vositalardan foydalanish o'quvchilarning chet tilini o'rganishlari jarayonini qiziqarliroq va samaraliroq bo'lishini ta'minlaydi.

Globalashuv jarayonida hayotimizni internetsiz tasavvur qilish qiyin. Chet tilini o'rganish va o'qitish jarayonida undan unumli foydalanishning eng samarali usullaridan hisoblanadi. Internet orqali chet tilida so'zlashuvchilar bilan muloqot qilish imkoniyati paydo bo'ladi. Ta'lim jarayoniga zamonaviy-kommunikatsion texnologiyalarni olib kirish ulardan maqsadli, to'g'ri va unumli foydalanish, ular orqali o'quvchida chet tiliga bo'lgan qiziqishni orttirish, o'qitish samaradorligini oshirish eng muhim masala hisoblanadi. Bu orqali ta'limning innovatsion texnologiyalaridan foydalanishga imkoniyat tug'iladi va talab ortadi.

Bugungi kunda innovatsion ta'lim texnologiyalarining bir necha xil usullari mavjud. Ulardan darslarda mavzuni yoritishda keng va turli usullaridan foydalanilsa, darsning samaradorligi yuqori bo'ladi va o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishlarining ortishini ham ta'minlanadi. Chet tili darslarining o'qitilishida turli rolli, harakatli o'yinlardan foydalanish ham darsga ham til o'rganishga bo'lgan qiziqishni ortishiga sabab bo'ladi. O'quvchilarning juft yoki kichik guruhlarda ishlashlari orqali esa o'quvchilarning boshqalar bilan kommunikativ aloqa qilishlari uchun yordam beradi. Chet tilini o'qitishda grafik organayzerlardan foydalanib, mavzuga oid yangi so'zlarni, grammatik qoidalarni tushuntirish maqsadga muvofiqdir. Grafik organayzerlar orqali bular berilsa, yodda saqlanib qolishi ham oson bo'ladi. Chet tilini o'qitish jarayonida turli xil jadvallardan foydalanishning ham samarasi yuqoridir. Ta'limning barcha bo'g'inlarini shunday tashkil etish kerakki, u yoshlarga chuqur va asosli bilim berish bilan birga keng qamrovli fikrlashga o'rgatsin. Chet tilini o'qitishning zamonaviy yondashuvlari ta'limda tilni yanada samarali va amaliy o'rganishga yordam beradi. Ushbu yondashuvlar til o'rganuvchilarni real hayotda muloqot qilishga tayyorlashni maqsad qilgan va texnologiyalardan foydalanish, madaniyatlararo kompetentsiyani rivojlantirishga katta e'tibor qaratadi. Chet tilini o'qitishning zamonaviy yondashuvlari til o'rganuvchilarga nafaqat nazariy bilim, balki real hayotda amaliy muloqot qilish ko'nikmalarini ham beradi. Bunday yondashuvlar o'quv jarayonini yanada boyitadi va o'rganuvchilarning madaniyatlararo kompetentsiyasini rivojlantirishga yordam beradi.

Zamonaviy yondashuvlar:

Kommunikativ yondashuv — chet tilini o'rgatishda tilni muloqot vositasi sifatida o'zlashtirishga qaratilgan metodik yondashuv. Bu uslub o'rganuvchilarni grammatik qoidalarni yodlashdan ko'ra, tilni amaliy qo'llashga va real hayotda ishlatishga undaydi. Kommunikativ yondashuvning asosiy maqsadi o'quvchilarni tilda erkin va ishonchli muloqot qila olish darajasiga yetkazishdir. Kommunikativ yondashuv orqali til o'rganuvchilar muloqotda faollik ko'rsatishadi va tilni kundalik hayotda qanday ishlatishni tezroq o'zlashtiradilar. Bu esa ularning chet tilida muloqot qilishda ishonchlarini oshirishga yordam beradi.

Kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyillari

1. Ma'no va muloqotga e'tibor:

Bu yondashuvda til grammatika va nazariya orqali o'rgatilmaydi, balki maqsadli muloqot orqali o'rgatiladi. Til o'rganishda muloqot qilish, fikr almashish va turli mavzular bo'yicha o'z fikrlarini bayon etish muhim hisoblanadi.

2. Amaliy mashg'ulotlar va muloqot vaziyatlari:

Kommunikativ yondashuvda o'quvchilar turli vaziyatlarda, masalan, do'konda xarid qilish, suhbatlashish yoki savollar berish kabi kundalik muloqot shakllarida mashg'ulotlar olib boradilar. Bu vaziyatlarda tilni real hayotda qanday ishlatish kerakligi o'rgatiladi.

3. Tilning funksional xususiyatlari:

Kommunikativ yondashuvda o'quvchilarga tilning asosiy funktsiyalari, ya'ni ma'lumot berish, fikr bildirish, savol berish va boshqa turli funktsiyalarni bajarishga o'rgatiladi. Bu yondashuvda tilning ishlatilish imkoniyatlariga ko'proq e'tibor qaratiladi.

4. Xatolar orqali o'rganish:

Bu yondashuvda o'rganuvchilarning xatolariga tabiiy va o'rganishning bir qismi sifatida qaraladi. O'quvchilar tilni mustaqil qo'llash jarayonida xatolar qilib, ulardan to'g'ri xulosalar chiqarish orqali tilni o'rganadilar.

5. Hamkorlikda o'rganish:

Kommunikativ yondashuvda jamoaviy mashg'ulotlar va rolli o'yinlar keng qo'llaniladi. Guruhli ishlar o'quvchilarni birgalikda ishlashga, fikr almashishga va tilni real hayotda qanday ishlatishni o'rganishga yordam beradi.

Kommunikativ yondashuvning afzalliklari:

Realistik muloqotga tayyorlaydi: O'quvchilar tilni haqiqiy hayotda ishlatishga tayyorlanadi, bu esa ularning til o'rganish jarayonini yanada samarali qiladi.

Muloqot qobiliyatini rivojlantiradi: Til faqat nazariy bilimlar orqali emas, balki muloqot, fikr almashish va o'z fikrini bildirish orqali o'zlashtiriladi.

Motivatsiyani oshiradi: Kommunikativ yondashuv o'quvchilarning tilni o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, chunki ular real muloqotda o'z bilimlarini darhol sinab ko'rish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Lingvokulturologik yondashuv — chet tilini o'rgatishda til va madaniyatni bir-biridan ajratmasdan o'zlashtirishga qaratilgan yondashuv. Bu uslub o'quvchilarni tilni o'rganayotganda o'sha til sohiblarining madaniyatini, qadriyatlarini va urf-odatlarini ham bilishga o'rgatadi. Lingvokulturologik yondashuv o'quvchilarni madaniyatlararo muloqotga tayyorlashga va boshqa xalqlarning madaniy xususiyatlarini tushunishga yordam beradi. Til o'rganuvchilarga tilni nafaqat lug'at yoki grammatika sifatida, balki o'sha til madaniyatining bir qismi sifatida ko'rishga yordam beradi. Bu yondashuv xalqaro muloqot va madaniy tushunchalarni boyitishga xizmat qiladi, shuningdek, til sohiblarining madaniyatiga hurmat bilan yondashish ko'nikmasini ham shakllantiradi.

Lingvokulturologik yondashuvning asosiy tamoyillari

1. Til va madaniyatning uygʻunligi:

Ushbu yondashuvda til madaniyatning ajralmas qismi sifatida oʻrgatiladi. Tilni bilishning oʻzi yetarli emas, balki oʻsha tilning madaniyatini, urf-odatlarini va qadriyatlarini tushunish ham muhimdir.

2. Madaniyatlararo kompetentsiya:

Bu yondashuv oʻquvchilarni madaniyatlararo farqlarni tushunishga oʻrgatadi. Bunda oʻquvchilar til orqali boshqa xalqlarning hayot tarzi, qadriyatlari va anʼanalariga hurmat bilan yondashishni oʻrganadilar.

3. Madaniy kontekstda oʻrgatish:

Lingvokulturologik yondashuvda oʻquvchilarga yangi soʻzlar va iboralar ularning madaniy konteksti bilan birga tushuntiriladi. Masalan, oʻsha soʻzning kelib chiqishi, qaysi holatlarda ishlatilishi va madaniyatdagi maʼnosi izohlanadi.

4. Madaniy nozikliklarga eʼtibor:

Bu yondashuv til oʻrganish jarayonida madaniy nozikliklar, yaʼni qanday vaziyatlarda qanday iboralarni ishlatish va qanday muloqot qilish kerakligini oʻrgatadi. Oʻquvchilar qayerda qanday turdagi gaplar yoki ifodalar mos ekanligini oʻrganadilar.

5. Rol oʻyinlari va madaniy vaziyatlar:

Oʻquvchilar turli madaniy vaziyatlarda oʻzini tutish, muloqot qilish va munosabat bildirish kabi mashqlar orqali tilni oʻrganadilar. Bu esa oʻrganuvchilarga oʻz bilimlarini madaniyat bilan bogʻlangan holda qoʻllashga yordam beradi.

Lingvokulturologik yondashuvning afzalliklari

Madaniyatlararo muloqotni rivojlantiradi: O'quvchilar boshqa xalqlar vakillari bilan muloqot qilishda madaniyatlararo farqlarni hisobga olishni o'rganadilar, bu esa xalqaro muloqotni osonlashtiradi.

Til va madaniyatning chuqur o'zlashtirilishi: Tilning asl mazmunini, madaniy xususiyatlarini bilish orqali o'quvchilar tilni yanada chuqurroq tushunadilar.

Muloqotda moslashuvchanlikni oshiradi: Lingvokulturologik yondashuv orqali o'quvchilar har bir vaziyatda qanday ifodalar va qoidalar mos kelishini tushunib, muloqotda moslashuvchanlikni rivojlantiradilar.

Vazifa asosida yondashuv (Task-Based Language Teaching, TBLT) — chet tilini o'rgatishda o'quvchilarga real hayotda duch kelishi mumkin bo'lgan vazifalar va muammolarni hal qilish orqali tilni o'zlashtirishga qaratilgan uslubdir. Ushbu yondashuvda tilni o'rgatish jarayoni vazifalarni bajarish va aniq natijaga erishish asosida olib boriladi. Bu yondashuv o'quvchilarning tilni qo'llash va muayyan maqsadga erishish orqali muloqot qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Tilni o'rganishni jonli, qiziqarli va samarali qiladi. O'quvchilar nafaqat grammatikani yoki lug'at boyligini o'zlashtiradilar, balki tilni haqiqiy hayotda qanday qo'llashni o'rganadilar, bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatli muloqoti uchun mustahkam poydevor yaratadi

Vazifa asosida yondashuvning asosiy tamoyillari:

1. Reallikka yaqin vazifalar:

Darslar o'quvchilarni real hayotda duch kelishi mumkin bo'lgan vazifalarga tayyorlaydi. Masalan, xarid qilish, sayohat qilishda yo'l-yo'riq so'rash, mehmonxona bron qilish kabi vazifalar orqali o'quvchilar tilni qo'llashga o'rganadilar.

2. Maqsadga yo'naltirilgan o'qitish:

Har bir vazifa o'ziga xos maqsadga ega bo'ladi. Bu maqsad orqali o'quvchilar ma'lum bir natijaga erishishga harakat qiladilar, masalan, ma'lumot to'plash, qaror qabul qilish yoki muammoni hal qilish.

3. Muloqot orqali o'rganish:

O'quvchilar vazifalarni bajarish jarayonida bir-biri bilan muloqot qilishga majbur bo'ladilar, bu esa ularga tilni real vaziyatlarda ishlatish imkonini beradi.

4. Hamkorlik va jamoaviy ish:

Vazifa asosida yondashuv ko'pincha guruhli ishlarga asoslanadi. O'quvchilar birgalikda muammolarni hal qilishadi, bu esa ularning jamoaviy ish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

5. Natijaga qaratilgan baholash:

Bu yondashuvda o'quvchilarning bilimlari faqat grammatikani o'zlashtirish bilan emas, balki vazifani qanday bajarishlari, qanday muloqot qilishlari va qaysi natijaga erishishlari bilan baholanadi.

Vazifa asosida yondashuvning afzalliklari

Tilni amalda qo'llash imkoniyati: Vazifalar orqali o'quvchilar tilni real vaziyatlarda qanday ishlatish kerakligini o'rganadilar, bu esa ularning tilni amaliy qo'llash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Muloqotda erkinlikni oshiradi: O'quvchilar tilni vazifa bajarish jarayonida qo'llaganliklari sababli, ularning muloqotdagi erkinligi oshadi va ishonch hosil qiladi.

Motivatsiyani kuchaytiradi: Vazifa asosida yondashuv o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini oshiradi, chunki ular o'zlari uchun dolzarb bo'lgan vaziyatlarda tilni ishlatishga tayyor bo'ladilar.

Muammoni hal qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi: O'quvchilar vazifalarni bajarish davomida muammolarni hal qilish va qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradilar, bu esa ularga real hayotda ham yordam beradi.

Texnologiyalardan foydalanish yondashuvi - chet tilini o'qitishda zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali o'quv jarayonini samarali va qiziqarli qilishga qaratilgan. Bu yondashuv ta'lim jarayonida interaktiv resurslar, mobil ilovalar, onlayn platformalar va boshqa texnologiyalarni birlashtirib, o'quvchilarga tilni o'zlashtirishda yangicha imkoniyatlar yaratadi. Bu yondashuv nafaqat til bilimlarini oshirishga, balki o'quvchilarning global fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga ham yordam beradi. Zamonaviy texnologiyalar yordamida o'quvchilar tilni o'rganishni yanada oson va qiziqarli tarzda o'rganadilar

Texnologiyalardan foydalanish yondashuvining asosiy tamoyillari

1. Interaktiv ta'lim resurslari:

Texnologiyalardan foydalanish o'quvchilarga interaktiv ta'lim materiallariga, masalan, video darslar, o'yinlar, simulyatsiyalar va quizzlarga kirish imkonini beradi. Bu resurslar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi va darsni yanada jonli qiladi.

2. Onlayn ta'lim platformalari:

Moodle, Edmodo va Google Classroom kabi onlayn platformalar o'qituvchilarga darslarni boshqarish, materiallarni yuklash va o'quvchilar bilan muloqot qilish imkoniyatini beradi. Bu platformalar o'quvchilarga o'z-o'zini o'rganishga yordam beradi.

3. Mobil ilovalar:

Duolingo, Babbel va Memrise kabi mobil ilovalar o'quvchilarga har joyda va har vaqtda til o'rganish imkoniyatini beradi. Bu ilovalar ko'plab interaktiv mashqlar va o'yinlar orqali tilni o'rganishni osonlashtiradi.

4. Video va audio materiallardan foydalanish:

O'quvchilar film va seriyalarni tomosha qilish, podkastlar va audio darslardan foydalanish orqali tinglash va tushunish ko'nikmalarini rivojlantiradilar. Bu, shuningdek, madaniy kontekstni o'rganish imkoniyatini ham beradi.

5. Virtual va qo'shimcha haqiqat texnologiyalari:

Virtual haqiqat (VR) va qo'shimcha haqiqat (AR) texnologiyalari yordamida o'quvchilar yangi til muhitida muloqot qilishni tajriba qilib ko'rishlari mumkin. Masalan, virtual sayohatlar yoki muloqot simulyatsiyalari o'quvchilarga tilni real hayotda qanday ishlatishni ko'rsatadi.

Texnologiyalardan foydalanish yondashuvining afzalliklari

O'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi: Qiziqarli va interaktiv materiallar o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi va o'z-o'zini o'rganishga tayyorlaydi.

Muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi: Onlayn va interaktiv resurslar o'quvchilarga muloqot qilish, savollar berish va fikr almashish imkoniyatlarini yaratadi.

Ta'lim jarayonini moslashtiradi: O'quvchilar o'z qobiliyatlari va o'rganish tezligiga qarab materiallarni tanlash imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa individual yondashuvni ta'minlaydi.

Texnologik savodxonlikni oshiradi: O'quvchilar zamonaviy texnologiyalarni qo'llash orqali ularning kundalik hayotidagi ahamiyatini o'rganadilar va texnologik savodxonlik darajasini oshiradilar.

Teskari o'qitish (Flipped Learning) — ta'lim jarayonida an'anaviy o'qitish uslubini o'zgartiradigan va o'quvchilarning darsda faolligini oshiradigan innovatsion yondashuvdir. Ushbu yondashuvda o'quvchilar darsdan oldin materiallarni mustaqil

o'rganadilar, dars davomida esa olingan bilimlarni amaliyotda qo'llash, muhokama qilish va tushunishlarini chuqurlashtirish uchun ishlatadilar.

Teskari o'qitish yondashuvining asosiy tamoyillari

1. Uyda tayyorgarlik:

O'quvchilar darsdan oldin dars materiallari, video darslar, maqolalar yoki boshqa o'quv resurslarini o'z-o'zidan o'rganadilar. Bu, o'quvchilarga darsda o'rganadigan narsalarni tushunish imkonini beradi.

2. Darsda amaliyot:

Dars davomida o'quvchilar darsda o'rganilgan materialni qo'llab, muhokama qilish, savol berish va amaliy mashg'ulotlar orqali mustahkamlash imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu yondashuv darsni interaktiv va muloqotga boy qiladi.

3. O'quvchilarning faolligini oshirish:

Teskari o'qitish yondashuvi o'quvchilarni o'z o'rganish jarayonida faol ishtirok etishga undaydi, bu esa o'quvchilarni yanada mustaqil va mas'uliyatli qiladi.

4. Moslashuvchan ta'lim:

O'quvchilar o'z o'rganish tezligiga va uslubiga mos ravishda materiallarni o'rganish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu shaxsiy ehtiyojlarni hisobga olishga yordam beradi.

5. Baholash va fikr almashish:

Dars davomida o'quvchilar bir-birlari bilan fikr almashish va bir-birining bilimlarini baholash imkoniyatiga ega bo'ladilar. O'qituvchi o'quvchilarning o'rganish jarayonini nazorat qilish va ularning ehtiyojlariga mos ravishda yordam berish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Teskari o'qitish yondashuvining afzalliklari

O'quvchilarni mustaqil o'rganishga undaydi: Teskari o'qitish usuli o'quvchilarning o'z-o'zini o'rganish ko'nikmalarini rivojlantiradi va o'zlarini mustaqil o'rganish jarayonida mas'uliyatli his qilishlariga yordam beradi.

O'quvchilar o'rtasidagi muloqotni rivojlantiradi: Darsda amaliyot va muhokamalar orqali o'quvchilar bir-birlari bilan muloqot qilishga undaladi, bu esa ularning til ko'nikmalarini oshiradi.

Zamonaviy texnologiyalarni qo'llash imkonini beradi: O'quvchilar video darslar, onlayn resurslar va boshqa texnologiyalardan foydalanish orqali o'rganish jarayonini osonlashtiradilar.

Samaradorlikni oshiradi: Dars davomida o'quvchilar o'rganilgan bilimlarni amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'ladilar, bu esa o'rganish jarayonini samarali qiladi.

O'qituvchilar uchun vaqtni tejaydi: O'qituvchilar dars davomida o'quvchilarning tushunish darajasini aniqlab, ko'proq muammolarni hal qilishga yoki chuqurlashtirilgan ta'limni taqdim etishga e'tibor qaratish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Differentsiyalashgan va individual yondashuv — chet tilini o'qitishda har bir o'quvchining shaxsiy ehtiyojlari, qobiliyatlari va o'rganish uslublarini inobatga olib, ta'lim jarayonini moslashtirishga qaratilgan yondashuvdir. Ushbu yondashuv o'quvchilarga o'z bilim va ko'nikmalarini o'z tezliklariga ko'ra rivojlantirish imkoniyatini yaratadi.

Differentsiyalashgan va individual yondashuvning asosiy tamoyillari

1. Shaxsiy ehtiyojlarni inobatga olish:

Har bir o'quvchining o'ziga xos qobiliyatlari, qiziqishlari va ehtiyojlari hisobga olinadi. O'qituvchi o'quvchilarning qaysi sohalarda kuchli yoki zaif ekanligini aniqlab, ularga mos ta'lim materiallari va faoliyatlarni tanlaydi.

2. O'rganish uslublarini moslashtirish:

O'quvchilarning o'rganish uslublari (vizual, audial, kinestetik va h.k.)ni hisobga olib, ta'lim jarayoni moslashtiriladi. Masalan, vizual o'rganuvchilar uchun grafik materiallar, audial o'rganuvchilar uchun audio materiallar tayyorlanishi mumkin.

3. Yondashuvlar va materiallarning xilma-xilligi:

Ta'lim jarayonida turli xil yondashuvlar va materiallardan foydalanish, o'quvchilarning turli qobiliyatlari va qiziqishlariga mos keladigan mashg'ulotlarni taqdim etishga yordam beradi.

4. O'z-o'zini baholash va o'rganish:

O'quvchilarga o'z bilimlarini baholash va o'z rivojlanishlarini kuzatish imkoniyati beriladi. Bu, ularga o'z o'rganish jarayonlarini boshqarish va mustaqil o'rganishga tayyorlashga yordam beradi.

5. O'qituvchining roli:

O'qituvchi koordinator, maslahatchi va yordam beruvchi sifatida o'quvchilarga yo'l-yo'riq ko'rsatadi. Ularning rivojlanishini nazorat qilib, qo'llab-quvvatlaydi va o'quvchilarning qobiliyatlarini oshirishga yordam beradi.

Differentsiyalashgan va individual yondashuvning afzalliklari

O'quvchilarning qiziqishini oshiradi: O'quvchilar o'zlariga mos keladigan materiallar va faoliyatlarni tanlash imkoniyatiga ega bo'lgani uchun, bu ularning ta'limga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Mustaqil o'rganishni rivojlantiradi: O'quvchilar o'z o'rganish jarayonida faol ishtirok etishga undaladi, bu esa ularning mustaqil fikrlash va o'z-o'zini boshqarish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Muvozanatni ta'minlaydi: Differentsiyalashgan yondashuv har bir o'quvchining ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim jarayonini muvozanatlaydi, bu esa qiyinchiliklarni kamaytiradi va o'rganishni samarali qiladi.

Samaradorlikni oshiradi: O'quvchilar o'z qobiliyatlariga qarab mos ta'lim materiallarini o'zlashtirganligi sababli, ularning o'rganish samaradorligi oshadi.

Ko'nikmalarni yaxshilaydi: O'quvchilar o'z ehtiyojlari va qobiliyatlariga mos ravishda darslarda qatnashishlari mumkin, bu esa ularning til ko'nikmalarini yaxshilashga yordam beradi.

Zamonaviy yondashuvlar til o'rganuvchilarning real hayotda tilni amaliy qo'llashiga va madaniyatlararo tushunchalarni yaxshiroq o'zlashtirishiga yordam beradi. Madaniyatlararo muloqot qilish bu turli madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro aloqalar, muloqot va tajriba almashinuvi jarayonidir. Ushbu jarayonning bir qator foydali tomonlari mavjud bo'lib, ular shaxsiy, ijtimoiy va professional sohalarda o'z aksini topadi. Madaniyatlararo muloqot qilish nafaqat shaxsiy, balki jamiyat va global darajada ham ahamiyatga ega. Bu jarayon odamlarning bir-birini tushunishlariga, birgalikda ishlashlariga va umumiy maqsadlar sari intilishlariga yordam beradi. Madaniyatlararo aloqalarni rivojlantirish, keng ko'lamli imkoniyatlar yaratadi va ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy taraqqiyotni qo'llab-quvvatlaydi. Madaniyatlararo yondashuv pragmatik-kommunikativ yondashuvga asoslangan bo'lishiga qaramay, chet tillarni o'qitishda yangi talablarni ilgari surmoqda. U nafaqat o'qitish istiqbollari batafsil tahlil qilish, balki pedagogik mulohazalarga ham asoslangan. Chet tillarini o'qitishda madaniyatlararo ta'limning maqsadi nafaqat faktik bilimlarni, balki chet el madaniyati bo'ylab sayohat qilish qobiliyatini egallash hamdir. Madaniyatlararo ta'lim, aslida, boshqa madaniyat vakillari o'rtasidagi masalani hal qiluvchi yondashuv emas,

balki jamiyat o'zgarishi natijasida paydo bo'ladigan tarbiyaviy zarurat hisoblanadi. Chet el madaniyatini tushunish o'z madaniyati fonida uning qarashlari, qadriyatlari va me'yorlari bilan yuzaga keladi. Chet el madaniyati bilan to'qnashganda begona va noma'lum bo'lgan narsalarni tanqidiy baholamaslik, aksincha, uni anglash juda muhimdir. Zero, madaniyatlararo ta'limning umumiy maqsadi madaniy xilma-xillik, umumiy ochiqlik va bag'rikenglik, madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirish, boshqa madaniyat vakillariga nisbatan ijobiy munosabatda bo'lishni taqozo etadi. O'z va chet el madaniyatini taqqoslash tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chet tilni o'qitishning asosiy maqsadi nafaqat chet el madaniyati haqida gapirish, balki uni anglashni ham taqozo etadi. Bu chet tilni madaniyatlararo o'rganish, chet el madaniyati va jamiyatlari bilan muloqot qilish ko'nikmalari, strategiyalari va ko'nikmalarini rivojlantirish lozimligini anglatadi.

Xulosa o'rnida shuni ayta olamanki, ushbu maqola til va madaniyat o'rtasidagi munosabatlarga e'tibor qaratishga urinish, nega madaniyatni o'qitish chet tili o'quv dasturining ajralmas qismi bo'lishi kerakligini tushunish haqida ma'lumot beradi. Adabiyotlarni chuqur tahlil qilish madaniyat va uning chet tillarini o'rganish jarayonidagi ahamiyatli jihatlarni yaxshiroq tushunishga hissa qo'shishga qaratilgan edi. Til o'rganish yoki o'qitish talabalarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, u faqat o'rganilayotgan chet tilining grammatik, leksik va fonologik xususiyatlarini bilish va tushunish bilan cheklanib qolmasligi, balki o'sha til madaniyatini o'rganish yoki o'rgatish bilan ham shug'ullanishi kerak. Politzer va Brusk kabi ba'zi olimlarning fikricha, "Til va madaniyat bir xil tushunchalardir". O'qituvchilar nafaqat o'z o'quvchilariga madaniyatlararo muloqot qanday sodir bo'lishini taqdim etishlari va tavsiflashlari kerak, balki madaniyatlararo muloqotda amalga oshirilishi mumkin bo'lgan o'yinlar yoki simulyatsiyalar kabi amaliy vositalarni ham qo'llashlari zarur. Madaniyatlararo va shaxslararo (o'zaro) samarali muloqotni ular haqida yetarlicha tushunchaga ega bo'lmasdan amalga oshirish mumkin emas. Xorijiy tilni madaniyat bilan birgalikda o'rganishdan maqsad, muloqot masalalarini asosan til va madaniyatga e'tibor bergan holda tahlil qilishdan, farqli madaniyatlar orasidagi

kommunikatsiyani osonlashtirish va to'qnashuvlarni oldini olishdan iborat. Til va madaniyat tushunchalari o'zaro bog'liq bo'lib, bir-biridan ajratilmaydi, chunki tilning o'zi madaniyatdir. Madaniyatni o'qitish o'quvchilarga odamlarning turmush tarzi, qarashlari, e'tiqodlari va qadriyatlarini va til ko'nikmalari haqidagi bilimlarini oshirishga imkon beradi. Dalillar shuni ko'rsatadiki, agar o'qituvchilar til o'qitish metodiga madaniyat tushunchasini targ'ib qilsalar, o'quvchilar til o'rganishda muvaffaqiyat qozonishlari mumkin, ya'ni o'quvchilar bu bilan nafaqat til bo'yicha, balki o'rganayotgan tillari haqida barcha zarur manbaalarga ega bo'ladilar. Zero, madaniyat til yuzaga kelishidan oldin paydo bo'lgan tushunchadir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abduazizov, A. A. (2007). Til va madaniyat: o'zaro aloqadorlik masalalari. Toshkent: Fan nashriyoti.
2. Byram, M. (1997). Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Clevedon: Multilingual Matters.
3. Qodirova, D. (2019). Madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyani shakllantirish masalalari. Filologiya masalalari, №2.
4. Kramersch, C. (1993). Context and Culture in Language Teaching. Oxford: Oxford University Press.
5. Odilova, Z. (2020). Chet tillarni o'qitishda madaniyatlararo yondashuvning o'rni. Innovatsion ta'lim, №4.
6. Risager, K. (2006). Language and Culture: Global Flows and Local Complexity. Clevedon: Multilingual Matters.
7. Nazarova, G. (2018). Lingvistik madaniyatshunoslik asosida chet tilini o'qitish. Toshkent: TDPU nashriyoti.

8. Hofstede, G. (2001). Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions and Organizations across Nations. Thousand Oaks: SAGE.
9. Xo'jayev, A. (2016). Til va madaniyat: lingvokulturologik yondashuvlar. Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi.
10. Kramsch, C. (1998). Language and Culture. Oxford: Oxford University Press.
11. Ziyodova, F. (2021). Chet tilini o'qitishda lingvomadaniy kompetensiyani shakllantirish yo'llari. Til va adabiyot ta'limi, №3.
12. Brown, H. D. (2007). Principles of Language Learning and Teaching (5th ed.). White Plains, NY: Pearson Education.
13. Bozorov, B. (2022). Madaniyatlararo muloqotda milliy mentalitet va til unsurlari. O'zbek tili va adabiyoti, №2.
14. Politzer, R. & Brusc, J. (1976). The cultural component in language instruction. Modern Language Journal, 60(3), 245–250.
15. Karimova, N. (2020). Talabalarda madaniyatlararo kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish usullari. O'zDJTU ilmiy to'plami, №1.
16. Ibragimova, M. (2023). Til va madaniyatni uyg'unlashtirish orqali samarali chet tili ta'limi. Andijon davlat universiteti ilmiy axborotnomasi, №2.
17. Fantini, A. (2009). Assessing Intercultural Competence: Issues and Tools. In Deardorff, D.K. (Ed.), The SAGE Handbook of Intercultural Competence. SAGE Publications.